

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 9. novembra 2023 - Leto XXXIII, št. 45

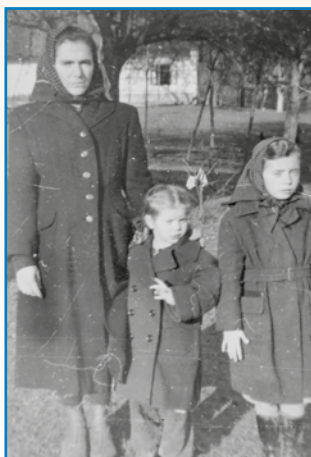

stran 2

HIC NATUS EST SANCTUS MARTINUS

KNJIGA IN RAZSTAVA OB BOGATI ŽIVLJENJSKI POTI KARLA GADÁNYIJA
stran 4

STARIŠ, ŠKOLNIK PA POP
stran 8

130 LET PTUJSKEGA MUZEJA
stran 10

HIC NATUS EST SANCTUS MARTINUS

V soboto 11. novembra svetimo den svetoga Martina, šteri sliši med najbolje priljublene patronuše v cejlj Evropi. Dosta lidi vej, ka je biu té svetnik narodjeni v rimskoj Savarii – gnešnjom Somboteli –, ne vejo pa vsi, ka nad njegov rojstnov izov eške gnesden stogi cerkev.

V časaj indašnje Savarie je na mesti te cerkve ležo vzhodni cintor varaša, pauleg poštuje prauti Arraboni (Győri). V poganskem graubiški so v 4. stoletji začnili pokapati stare krščenike, en cajt je v ednoj kapejli tam počivo mantrnik s Siscije (Siska), pūšpek sveti Kvirin tō.

Kauli leta 316 se je nindrik tam naraudo Martin, sin rimskoga oficéra. Kak vejmo, je kisnej kak sodak srečo kaudiša, s šterim je deliu svoj köpenek. Že kak krščenik se je povrno v Savario in okrsto svojo mater. (Tau včinenje gnes nutpokazuje kip pred cerkvov, šteroga je leta 1938 napravo István Rumi Rajki pri indašnjom stūdenci, gde

prišli, so v časi kralūvanja svetoga Števana postavili edno leseno cerkev, njene stené so

cerkve (kauli štere je eške itak ležo cintor) zozidali svoj klaušter, te pa začnili prejknapra-

pridejo dominikanci.) Poglednimo eške malo v cerkev! Z levi kraj glavnoga

in Italije cejlak do francuskoga Toursa.

V svetišči se vidijo ostaline stené z 11. stoletja, eden romanski fragment freškona pa je s 13. stoletja. Dveri in okno v stenej svetišča so napravljeni v gotskom štiluši, kip čudodelne Marije pa je star več kak petstau lejt. Oltarni prčec z napisom »Hvalite gospoda vsi narodi« so cerkvi leta 2003 v dar dali sombotelski Slovenci. Od slejdnjim so cerkev gorobnovili leta 2015, vō so minili strejo pa črepnjé, restavrerali so en tau oltarov, vō so obejlili stené, napravili pa so gank z glažojne in nauve posvejte tō. Leta 2007 so v spaudnjom štauki klauštra oprli Center za obiskovalce (látogatóközpont), gde leko vidimo namalane kejpje o življenji svetoga Martina in replike predmetov (műtárgymásolatok), povezané ž njim. Leko dosta kaj preštemo o češčenji svetnika, tau pa v slovenskoj rejči ranč tak. Vej pa tau cerkev gorpoiškejo vnaugi prauškarge iz Sloveni-

Septembra 2016 so v cerkvi mešūvali msgr. Franc Režonja. Slovenski Martinovi prauškarge na gausi gorpoiškejo mesto narodjenja svojoga patronuša.

bile napravlene s soj. Za en par desetletij so zozidali že cerkev s cūglov, štero pa so do konca 13. stoletja povekšali v kesnoromanskem štiluši. Caj-

viti zidino po svojom žmaji. Njina mecenka, grofica Erzsébet Batthyány je nej šparala s penezami, med letoma 1668 in 1674 se je zatok leko naraudila nauva baročna cerkev. Cejlo poištvo znautra v cerkvi pa vse, ka je v kriпти pod njauv (kama so kak prvo vrnau grofico mecenko pokopali), so napravili na srejdi 18. stoletja, zidina od tistoga mau nosi ime »cerkev svetoga Trojstva«. Na tau eške itak kaže kejp na glavnom oltari, na predganci pa vidimo dominikanske svetce. Na ednom stranskem oltari je namalano stvaurenje dominikanskoga reda, gda Marija prejkda raužni venec svetoma Dominiki in svetoj Katalini Sienskoj.

Leta 1788 je cesar Jožef II. med drūgimi sombotelski klaušter tō razpūsto, baratke so se mogli spakivati v Vasvár. Za tri lejta so donk leko nazajprišli, tau pa je nej tak bilau leta 1950, gda je komuništarski rosag dozapovōdo vse meniške rede, Martinovo cerkev pa je od tistoga mau prejkmejla Sombotelska pūšpekija. (Časi se spreminajo – leta 2024 v zidino pá nazaj-

oltara je mala kapejla, na pravoj steni štere leko preštemo: »Hic natus est Sanctus Martinus« (»Tū se je naraudo sveti Martin«). Na malom baroč-

V kapejli svetoga Martina je svetec nutpokazani s pūšpeckov šapkov, pastérskim botom in gosjauv. Pod kipom je relikvija, en falat čonte z roké svetnika.

se je prej tau krstitke zgaudio.) Oktaubra 791 je v Savario prišo frankovski krau Karel Veuki, ka bi gorpoisko mesto narodjenja svetoga Martina, patronuša svoje držine in rosaga. Kisnej, v 9. stoletji so malo kapejlo prejkzozidali v pravo farno cerkev, z imenom »cerkev svetoga Martina« o njej pišejo že leta 860. Gda so Vaugri med Karpate

ti so minauli, v 15. stoletji je dobila zidina gotsko formo. V leti 1605 so Bocskaina hajduki cerkev sploj na nikoj djali, zatok so go mogli dugo obnavlati.

Če rejsan je cejli varaš prauti toma biu, je gyōrski pūšpek György II. Draskovich indašnje farno cerkev s cejljim imanjom prejkdau dominikansko-ma redi. Té baratke so pauleg

Na veuki panonaj v Centri za obiskovalce v klauštri so vsi podnapisi dojobrnjeni na slovensko rejč tō.

nom oltari vidimo Martina v pūšpeckom gvanti, v rokej drži pastérsko palco. Gaus pri njegov novej kaže na legendo, ka so ga prej gosi vōovadile, gda je nej sto pūšpek gratati. Na oltari stogi relikvija, en falat čonte z roké svetoga Martina. Na pragi kapejle najdemo »stojaj svetoga Martina« – od leta 2005 se tam začne Evropska kulturna paut svetoga Martina, štera pela prejk Slovenije

je tō, od šteri patronuš je ranč tak sveti Martin. In od šteri so sombotelski Slovenci v premnauči dvajsti lejtaj trnok dosti gorpoiskali. (Slika na 1. strani: Pred cerkvov svetoga Martina v Somboteli vidimo kip Istvána Rumina Rajkina, šteri nutpokazuje, kak je nekdešnji rimski sodak Martinus v Savarii okrsto svojo mater.)

-dm-

Metka Fujs – dolgoletna direktorica Pomurskega muzeja

Delo je bilau tüdi njen hobi

Metka Fujs, stera je med letoma 2003 in 2022 bila taprejdnja v soboškom muzeji, je v začetki mejseca septembra šla v penzijo. Gda sam jo gorziskala, sam jo ške furt najšla v zidini soboškoga grada, gé ma sedež Pomurski muzej. »Ne morem vsega tak nagnauk samo ta-

pa se je zbirka (gyűjtemény) širila, tak ka je trbelo najti ške podatke za starejše cajte tö.«

Metka Fujs že duga lejta žive v Murski Soboti: »Oča pa mati sta z Goričkoga, en cajt pa smo živeli tüdi v Lendavi. Tam sam leto ali dve odila tüdi v dvojezični vrtec, tak ka sam se tam

ka sam direktorica gratala pa nej bilau več telko cajta za tau. Istina pa gé, ka je zadnje cajte dosta vsega digitalizerano, tak dosta vsega prejk interneta tüdi najdeš.«

Sogovornica je v 40 lejtaj svojoga dela napisala dosta publikacij, razprav in člankov s področja zgodovine, kulturne zgodovine in muzeologije, je avtorica ali soavtorica muzejskih stalnih in občasnih razstav s katalogi pa tüdi urednica domanjih in tihinskih publikacij: »V Sloveniji je dostakrat tak, ka zgodovinarji pozabijo na naš tau rosaga, steri je biu pod vogrskim talom monarhije. Prekmurje so furt bole vkraj njali. Gda so bili pregledi slovenske zgodovine, je dostakrat samo tau pisalo, ka so tam bile razmere (viszonyok) načiše. Prve preglede naše prekmurske zgodovine so tak napravili amateri, nej pa vöšaulani lidge. Tak ka leko povem, ka smo v našom muzeji, nej samo pri zgodovini, tüdi na drüghih področjih, dosta na nauvo začnili delati in smo raziskovali nej samo zgodovino liki tüdi področja arheologije, etnologije, umetnostne zgodovine in tak tadale.« Dosta toga se najde tüdi v zbornikaj soboškoga muzeja, steroga urednica je duga lejta bila glij naša sogovornica, stera je bila tüdi vodja ali sodelavka nacionalnih in mednarodnih projektov in je tüdi dobitnica štirih Valvasorovih odličij (med njimi je nagrada za življenjsko delo, stero je dobila leta 2019) za strokovno delo na muzejskom področji.

»Muzej je takša institucija, stera more komunicirati tüdi z javnostjo (nyilvánosság). Mi raziskujemo zatau, ka te leko predmete, stere vküppobere-mo, pa kejpe in vse drügo dokumenteramo in napravimo iz toga nekšo pripovejst, stero te predstavimo na razstavaj in v naših publikacijaj,« ške raztolmači Metka Fujs, stera je med letoma 2007 in 2014 bila tüdi predsednica Skupnosti muze-

jev Slovenije, med letoma 2004 in 2016 pa članica predsedstva Mednarodnega odbora za regionalne muzeje (ICR) pri Mednarodnem muzejskem svetu ICOM: »Pri svojom deli sam se dosta spravlala s tem, kak muzeji gučijo svoje pripovejsti. Če samo predstavijo ena dejstva ali

muzej praznoval 70-letnico obstoja: »Zdaj mam nekše nauve materiale, nauve stvari smo zvedeli in raziskali. Vö pa se je minilo tüdi tau, kak nagačavati lidi. Pri stalni razstavi si ne moreš dosta zmišlavati, vej pa vsakša stalna razstava dugo stogi. Istina gé, ka trbej ob pomauči

Metka Fujs
(Kejp Silva Eöry)

njati. Sploj če človek nema kakših vekših hobijov, ti je tvoje delo tüdi hobi,« je prva pravla nauvopečena penzionistka in cujdala, ka more vse tisto, ka je ške nej napravila, zgotoviti oziroma pospraviti svojo pisarno, v steroj je ške furt dosta paperov in dokumentov.

Metka Fujs je bila vöodabrana za direktorico Pomurskega muzeja leta 2003, v njem pa je začnila delati že 20 let prva, leta 1983, gda je v Ljubljani na Filozofski fakulteti zgotovila študij s področja obče in narodne zgodovine in sociologije: »Tau so bili časi, gda te je služba več ali menje čakala. Nej sam bila nika naprej zgučana. V muzeji je bilau gorodprejto delovno

Metka Fujs je skor 20 lejta bila direktorica Pomurskega muzeja.
(Kejp: osebni arhiv Metke Fujs)

mesto zgodovinarja, pa sam se prijavi in so me vzeli.« Kak kustosinja je prva prejkvzela zbirko narodnoosvobodilne borbe (népfelszabadító háború), ali že brž se je začnila spravlati tüdi z drüghimi zgodovinskimi obdobji: »Muzej je nüco tau, vej

malo vogrski tüdi navčila. Sledkar sam znala, ka je dobro, če, tüdi zavolo svojoga dela znam bar malo vogrski. Gda so na našoj fakulteti gorodprli lektorat za vogrski gezik, sam se ta

šla včit gezik, po zgotovlenom študiji pa sam trikrat šla tüdi v Debrecen na poletno šaulo vogrskoga gezika. Nej sam se glij dosta navčila, telko pa li, ka sam leko kakše vire preštejla in šla v arhiv delat. V arhive sam dosta odila prva leta, po tistom,

Metka Fujs je bila že večkrat urednica Zbornika soboškega muzeja. Kejp je biu napravljeni ob predstavitvi letošnjoga zbornika.
(Kejp Tomislav Vrečič/PMMS)

pa jih denejo v šurši zgodovinski kontekst. Na té način sam tüdi gledala na razstave.« Soboški muzej, steri je za svojo stalno razstavo leta 1999 daubo posebno priznanje Evropskega muzejskega foruma (EMYA -

moderne tehnike nagačavati tüdi mlado generacijo.«

Kak je že na začetki pravla Metka Fujs, njeno delo je tüdi njeni hobi, zatau de se z zgodovino tüdi kak penzionistka ške sprav-lala. Ovak pa rada vandriva po

Sogovornica je pred dvema letoma s sodelavci pripravila tüdi ulično razstavo o Murski Soboti med letoma 1941 in 1945 z naslovom Szilna szoudba.
(Kejp Silva Eöry)

European Museum of the Year Award), že neka cajta prenavla svojo stalno razstavo. Pred par dnevi so gorodprli prenovljeni tau stalne razstave z naslovom Ljudje ob Muri. Prenovili so pet prostorov, tau je tretjina dozdašnje stalne razstave, delo pa naj bi zgotovili do leta 2025, gda de

svejti. »Kelko mam pejnez, telko dem. Gda sam bila aktivna v mednarodnih muzejskih organizacijaj, sam dosta odila tüdi na konference po svejti. Pa tüdi privat rada odim naokauli,« je na konci ške cujdala Metka Fujs.

Silva Eöry

PREKMURJE

Števan Küzmič

31. oktober, den reformacije, je od leta 1992 v Sloveniji državni svetek. Letos je biu - tudi glavna proslava, stera je bila v Lendavi - v znamenji 300-letnice rojstva Števana Küzmiča, slovenskoga pastora, teologa in prevajalca, steri je biu leta 1723 rojeni v prekmurski vesnici Strukovci.

Že pred enim mesecem so pripravili dvodnevni simpozij (prvi tau je biu v Ljubljani, drugi pa v Murški Soboti), na sterom so čednjaki spregučali o tom eričnom Slovenci, steri je po rečaj profesora Marka Jesenška »postavo normo in predpis prekmurskoga knjižnoga jezika. Dé za enoga najbolje fontoških dogodkov iz kulturne zgodovine Slovencev, steri je gorzbüdo Slovensko krajino in narodnopræbudno pa jezikovno ozavesto Slovence med Muro in Rabo, pauleg toga pa je fontoško vplivo na poenotenje slovenske knjižne norme v sredini 19. stoletja«.

Števan Küzmič se je po zgotovljeni osnovni šauli dale šaulivo v Soproni, v Györi in Bratislavi. Cejli svoj žitek je posveto slüženji svojim rojakom. Tau dokazüvlejo njegva dela v maternom jeziki. Po Abecedniki in Katekizmi, steriva sta na žalost zgübleniva, je leta 1754 pripravo Vöre krsztsanszke kratki navuk, tau je učbenik za šolske in domanje potrebe z osnovami krščanstva. Po posvetitvi v duhovnika se je leta 1751 zaposlo kak škonik v Nemescsöji, štiri leta sledkar pa je nastauo slüžbo evangeličonskega duhovnika v Šurdi, gé je 1779 leta tüdi mrau. V tom kraji je prevedo tüdi svoje življenjsko delo Nouvi zákon ali Testamentom goszpodna nasega Jezusa Krisztusa(1771), prevod Nauve zaveze Svetoga pisma iz stare grščine in s tem postavo normo in predpis prekmurskoga knjižnoga jezika. Küzmič je za vörske in šolske potrebe pripravo ške pesmarico, stero je dopunjeno leta 1789 objavo njegov naslednik v Šurdi Mihael Bakoš.

Silva Eöry

KNJIGA IN RAZSTAVA OB BOGATI ŽIVLJENJSKI POTI KARLA GADÁNYIJA

V kulturnem centru hrvaške vasi Murakeresztúr so 20. oktobra pripravili poseben, na trenutke ganljiv program dr. Karlu Gadányiju, ki se je rodil in odraščal v naselju.

Skupnost je praznovala njegov 80. rojstni dan, obenem pa so predstavili knjigo, ki prikazu-

V knjigi, ki jo je izdala Hrvaška narodnostna samouprava v Murakeresztúru, je zapisana življenjska zgodba in strokovno delo dr. Karla Gadányija.

je njegovo bogato življenje in delo z naslovom Od Mure do Mure, V njej so zbrali najpomembnejše dogodke in dejanja profesorja o tem, kaj vse je mogoče storiti za neko skupnost.

Poslanec Péter Cseresnyés, Karel Gadányi in župan Róbert Polgár na razstavi

V vasi neverjetno spoštujejo nekdanjega sokrajana, ki - čeprav je postal prebivalec Sombotela ter tam živel, delal in si ustvaril družino - ni nikoli niti za minuto pozabil rojstne vasi. Na slovesnosti so večkrat izpostavili, da je naselje upravičeno ponosno na Karčija Murakeresztúra, saj je od tamkajšnje osnovne šole prehodil dolgo pot in postal rektor visoke šole

v Sombotelu ter vodja številnih znanstvenih raziskav. Čeprav ne živi v vasi, je tesno povezan z njo, je pokrovitelj lokalne skupnosti, ji pomaga in jo podpira na številne načine. S svojim znanjem in številnimi stiki, pa tudi finančno, je večkrat pomagal šoli, cerkvi, kultur-

nemu domu v vasi, ustanovil je tudi štipendijo za priznanje uspešnim dijakom. Skoraj ni bilo večjega dogodka, kjer ga ne bi bilo med nekdanjimi sokraji. Krenil je od Mure in se

vedno vrnil do Mure. Kot sam pravi: »Od rojstnega kraja si lahko geografsko oddaljen, a se ne smeš ločiti od njega«. Od leta 2005 je častni občan vasi Murakeresztúr, kjer ga ima vsakdo rad. Zato ne preseneča, da so njegovo življenje in delo ob podpori lokalne hrvaške narodne samouprave strnili v knjigo.

Ob njeni predstavitvi smo lah-

ko videli odlomke iz njegovega otroštva, na dan so prišli spomini iz daljne preteklosti, ki jih je verjetno tudi sam opazoval s solzami v očeh. Slavljenca je na slovesnosti pozdravil tudi župan Róbert Polgár in izpostavil, da je dr. Gadányi zmeraj ostal pri svojih koreninah, da je bil baklonosec v skupnosti. Njegovo znanstveno delo in življenjska pot izstopata iz življenja majhne skupnosti. Je

V rojstni vasi profesorja Gadányija so pripravili zelo lep program za slavljenca.

zglede za sedanje in prihodnje generacije.

Profesorja Gadányija spoštuje in ceni njegovo delo ceni tudi slovenska skupnost na Madžarskem, saj je vse življenje posvetil slavistiki. Leta 1981 je ustanovil katedro za slovenski

Leta 2016 je predsednik Republike Slovenije Borut Pahor dr. Karlu Gadányiju vročil medaljo za zasluge pri uspešnem umeščanju slovenistike v madžarski visokošolski prostor in podporo Slovincem na Madžarskem v skrbi za ohranjanje maternega jezika in kulture.

Prireditve v Murakeresztúru se je udeležilo tudi nekaj njegovih nekdanjih študentov z mariborske univerze, kjer je tri

leta predaval madžarsko jezikoslovje, preden so mu zaupali organizacijo slovenske katedre v Sombotelu.

Po predstavitvi knjige so odprli stalno razstavo o bogatem delu nekdanjega profesorja in rektorja Univerzitetnega centra

Nekdanji predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je dr. Karlu Gadányiju vročil odlikovanje medaljo za zasluge 26. aprila 2016 na slovesnosti v Predsedniški palači.

jezik in književnost v Sombotelu in se od ustanovitve aktivno vključil v delo Zveze Slovencev na Madžarskem. Več mandatov je bil član predsedstva krovne organizacije.

Savaria. Na ogled so številne slike, priznanja, nagrade in diplome, ki ohranjajo spomin na pomembne dosežke cenjene osebe.

mwn

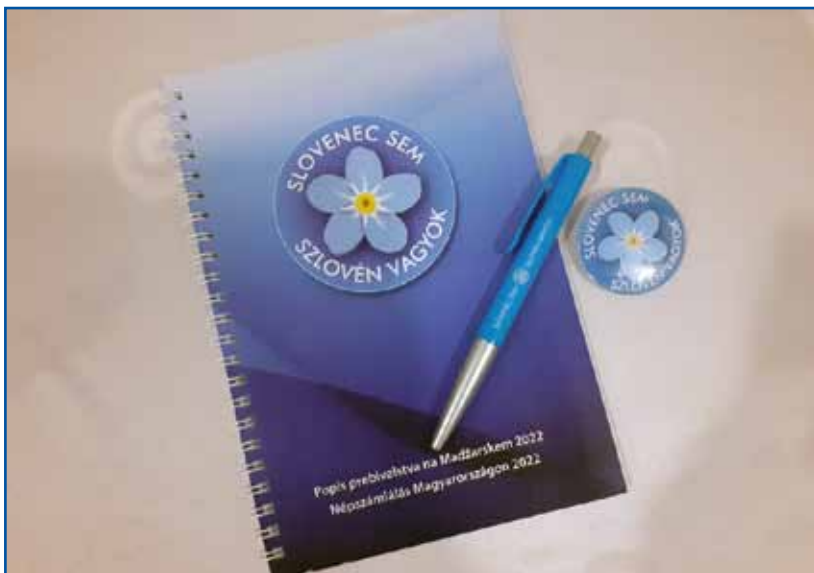
Razmišljanja o razvoju Porabja

Pred kratkim sem po Porabju vodila skupino turistov iz Slovenije. Ko smo se po celodnevem potepanju od Gornjega Senika do Andovcev ustavili na zadnji destinaciji, v muzeju železne zavese v Števanovcih in sem razlagala, kako zelo smo bili odrezani, tako od Slovenije kot tudi od drugih predelov Madžarske, me je nekdo vprašal, ali ne menim, da je imela ta zaprtost tudi pozitivne posledice za slovensko skupnost. Seveda je imela, sem takoj pritrčila, saj se je v tej zaprti skupnosti lažje ohranjal naš jezik in se je lažje prenašala slovenska kultura iz roda v

rod. Le da smo zato plačali veliko ceno, saj nismo bili svobodni, poleg tega se Porabje gospodarsko sploh ni razvijalo. Na ta dogodek sem se spomnila, ko sem pomislila na to, kako zelo si zdaj obe državi – tako Slovenija kot Madžarska – prizadevata pospešiti gospodarski razvoj območja, na katerem živimo porabski Slovenci. Obe državi sta sestavili Gospodarski razvojni program Porabja, za katerega sta namenili – vsaj iz porabskega vidika – precejšen kup denarja. Ustanovljen je bil tudi skupni gospodarski sklad. Njegov cilj je, da bi se gospodarsko razvijali obmejni območji, na katerih živita avtohtoni narodni skupnosti. Naj omenim

le nekaj naložb na območju Porabja, pri čemer sploh ni pomembno, če se bodo uresničile s pomočjo slovenskega ali mad-

ljudi, ki znajo to ceniti. Po mojem ne bi bilo nič narobe, če bi gospodarski razvojni programi imeli tudi poglavje ali pod-

Del promocijskega materiala za kampanjo Slovenec sem, ki jo je podprl tudi Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.

žarskega denarja. Odkupljena sta bila mlin na Gornjem Seniku in žganjarna v Števanovcih, v Andovcih se gradi objekt za kamp in še bi lahko naštevala manjše obnove in dograditve objektov. Še bolj pomembno je, da podpora pride tudi do manjših podjetij in celo do posameznikov, tako samostojnih podjetnikov kot kmetovalcev. Saj v vsej tej zgodbi naj bi v prvi vrsti šlo za ljudi, predvsem za mlade, ki naj bi ostali na rodni grudi in ostali Slovenci v Porabju ter Madžari v Prekmurju. Vem, sila pomembno je, da pridejo določeni emblematični objekti v slovensko last, da se gradijo turistični in gospodarski objekti, še bolj pomembno pa je, da imamo

valstva izrekli za Slovence? Po uradnih rezultatih se je za Slovence na Madžarskem izreklo 3965 ljudi, za tretjino več kot na zadnjem popisu pred enajstimi leti. Torej je kampanja slovenskih organizacij – Državne slovenske samouprave in Zveze Slovencev na Madžarskem – vseeno dosegla svoj namen in so se za Slovence izrekli ne le Porabci, ki živimo v Monoštru in njegovi okolici, ampak tudi tisti, ki živijo izven Slovenskega Porabja, daleč od svojih rojstnih krajev. In le upamo lahko, da so med njimi tudi mladi....

Marijana Sukič

SREČANJE LJUDSKI GODCEV IN PEVCEV V MALI VASI

Drštvo porabski slovenski penzionistov se že dugi lejt padašiva s Kulturnim društvom ODPEV Mala vas občine Gorišnica. Večkrat se srečajo na programaj, kama pozovejo kulturne skupine s člani svojega društva.

Tak je bilau 22. oktobra, gda so pozvali dve skupini porabski slovenski penzionistov v Muretince. Tam so organizerali meddržavni koncert ljudski viž, pesmi pa folklore, z enim so nutpokazali nauvi CD domanji ljudski godcev Tria Vetrnica z imenom Ljudska glasba in pesem na vasi.

V kulturnom programi se je nutpokazalo osem skupin: domanji ljudski godci Trio Vetrnica, Štajerski frajtonarji, Ljudski pevci cirkulane, Bučenski Rampljači, Kvintet porabski Slovencev, Folklorna skupina penzionistov Zveze Slovencev. Navzauči so fejt poslūšali skupino Womango, stera je igrala afriško muziko na afriški bobenaj pa drugi čudni instrumentaj. Dobro je bilau poslūšati slovensko narodno muziko iz drugi krajin, vkūper spejvati pa plesati. Tak je brž taodišo zadvečarak pa smo se z dobro volauv pripelali nazaj v Porabje.

Lapau se zavalimo za pozvanje, pogostitev društvi ODPEV Mala vas in predsedniki Konradi Kostanjevci pa si žalejmo eške tadale dobro sodelovanje med dūštvama.

Margita Mayer

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Mrzla zima bau?

Na Madžarskem so se uradno 1. novembra leta 1781 v Budimpešti začnili najprvin z vremensko napovedjo spravlati. Depa lidgé, steri so dobro opazovali vrejmen pa tiste dneve, s pomočjauv steri so šatrirali, kakšno vrejmen bau, so vedli, ka tau znananōjva, so že leto dni naprej znali, kakšno vrejmen baude, kakšni pauv do meli. Tau še zdaj, gda vsefele moderno tehniko mamō, ne vejo naprej povedati meteorologi. Depa tau tō istina, ka od tauga so sledkar nikdar nej gučali, če je rejsan tašo vrejmen bilau, kak so tau naprej dolanapisali, tau se je nikak vsigdar pozabilo dolazamerkati.

1. november nej samo svetek vsej svecov, te den so »vaški meteorologi« gorazamerkali, kakšno je vrejmen. Če je oblačno, te meglena zima baude, brez sonca, če na te den sonce sijje, te de fejt mrzla zima.

V Železni županiji je na 1. november zvedrina bila pa sonce sijalo. Iz Kőszega se je vido zasneženi vrejek Schneeberga, tak ka če tau drži, ka pravijo, te letos fejt mrzla zima baude pa dosta snega. Zavolo toga, ka so cene plina pa elektrike fejt viske, nej gvūšno, ka se tauma vsikši tak veseli. Zdaj bi vsikši bola rad biu tauma, če bi nej bilau snega. Zvūn mlajšov, steri že več lejt samo na tau čakajo, naj se leko malo sankajo pa se leko malo v snegej kobacajo. Tau gvūšno, ka mraz pa sneg bi nej samo za mlajše bila dobriva, dobriva bi bila za naravo tō, za njive, za živali. Če nega snega, nega vlagge, nega ka bi pšenico pokrilo pa obranilo od mraza, nega ka bi uničilo te vnauge požake, steri nas že vse podjejo. Pa nega pravoga božiča tō nej, če nega snega pa mraza.

Tak ka zdaj vūpajmo, ka so dobro šatrirali pa letos gnauk mo že pravo mrzlo zimo meli s snegaum.

Karči Holec

OD SLOVENIJE...

Dan reformacije

Na predvečer dneva reformacije v gledališki in koncertni dvorani Lendava potekala državna proslava. »Vesela sem, da dan reformacije letos zaznamujemo v krajih, kjer sobivajo kar trije jeziki: slovenski, madžarski in prekmurski. Da, tudi prekmurščino štejemo za jezik. Bodimo ponosni na bogastvo naše kulture, ki na seznamu prevodov Svetega pisma nastopi kar dvakrat: prvič z Dalmatinovim prevodom celotnega Svetega pisma leta 1583, potem pa še s Küzmičevim prevodom Nove zaveze v prekmurščino manj kot 200 let pozneje,« je v uvodu povedala slavnostna govornica, predsednica Nataša Pirc Musar, in zbrane nagovorila tudi v prekmurščini: »Fejst vesejla san, da té svéjtek – dén reformacije – gnes praznövlem z vami.« Izpostavila je še, da je bil Trubar tisti, ki »nas je prvič nagovoril kot 'lube Slovence' in s tem vzpostavil povezavo, ki velja še danes: Slovenci smo tista skupnost, ki jo določa jezik bolj kot zamejenost nekega ozemlja.«

Govoru predsednice je sledil umetniški del proslave, naslovljen Jezik, knjiga in umetna inteligenca, ki sta ga oblikovala režiser Primož Ekart in scenarist Dušan Šarotar. Posebna pozornost je bila namenjena obletnici rojstva učitelja in protestantskega duhovnika Števana Küzmiča, ki se ga je oprijel vzdevek prekmurski Trubar. S prevodom Nove zaveze iz grščine v prekmurščino (Novi Zákon) konec 18. stoletja je namreč prekmurskim Slovencem protestantom omogočil brati temeljno knjigo krščanstva v njihovem jeziku. Med ustvarjalci umetniškega dela proslave so bili še dramaturginja Ajda Rooss, avtor izvirne glasbe Drago Ivanuš, ki se je tudi kot pianist na odru pridružil Žigi Golobu, Emi Kobal, Niku Komacu - Niksonu, Loli Mlačnik in Lauri Pal. Pesmi Nobena Milana Vincetiča in prekmursko ljudsko Zrejšo je žito je interpretirala pevka skupine Koala Voice Manca Trampuš.

Folklorna skupina Folklornega društva Prekmurje Lendava

S PREKMURSKIMI PLESI PO SLOVENIJI IN V TUJINI

Folklorno skupino FD Prekmurje Lendava so leta 2011 ustanovili ljubitelji starih prekmurskih ljudskih plesov. Za njimi je že vrsta nastopov doma, drugod po Sloveniji in v tujini. Na manjših

z dr. Marijo Makarovič v prvih letih delovanja lotila raziskave slovesnega oblačilnega videza Lendave z okolico. Po raziskavi so si dali sešiti folklorne kostume za folklorne pare in muzikante,

Folklorna skupina Prekmurje Lendava je nastopila tudi na Rogli. (Foto arhiv folklorne skupine)

nastopih plesalce spremlja harmonikar Smiljan Prendl, na večjih pa več ljudskih glasbenikov, med njimi cimbalist Andi Sobčan. Večkrat sodeluje z njimi tudi pozvačin, je povedal predsednik folklorne skupine Ivan Denša in dodal: »Ob nastopih zunaj

pred leti pa še preprosta kmečka in delavska lanena folklorna oblačila. Sodelovali so tudi na območnih in regijskih tekmovanjih ter na folklornih festivalih in drugih prireditvah na Hrvaškem, Madžarskem, v Avstriji in na Slovaškem. S svojim delom

Plešejo v slovesnih oblačilih (Foto Jože Gabor)

Prekmurja obiskovalce prireditve pozvačin povabi v lendavsko občino in Prekmurje. Folkloristi ob nastopih v drugih slovenskih pokrajinah in v tujini pogosto zaplešemo prekmurske plese tudi z obiskovalci prireditve. Ob gostovanjih v Izoli, Ljubljani, na Rogli in drugod vedno ponujamo tudi prekmurske dobrote: kruh z zaseko, perece, potico, sirove in ocirkove pogače in drugo ter seveda lendavsko vino oziroma lendavski »špricer«.

Folklorna skupina se je skupaj

ohranjajo kulturno dediščino Prekmurja, ob prekmurskih slovenskih ljudskih plesih pa so se naučili še čardaš in nekaj drugih madžarskih plesov, ki so priljubljeni na dvojezičnem območju Prekmurja. »Veliko nastopamo tudi na prireditvah v Lendavi in drugih vaseh občine. Ob gostovanjih se pred nastopom na odru v folklornih kostumih sprehodimo po kraju, v katerem nastopamo. Povsod smo dobro sprejeti,« je še poudaril Denša.

Jože Gabor

Pod Srebrnim brejgom ...

... se koalicija vküper sinjava. Tak zagnauk vögleda. Velko vüpanje z imenom Robert Golob na stauci premiera pri lidaj vse menje simpatij ženje. Ministre rejže, njim tanače davle, že skur zapovejda. Nisterni so se njemi nej pokorili, morali so oditi. Že na velke guči, ka nisterni ministrov spoj več nej trbej, ka njiva ministrstva dojpovej. Ovak povedano, več ji nede. Nisterni politični analitiki se že glasijo, ka kakša njegve reakcije malo po Stalini vonjajo. Njegli »smrtelni« neprijatelj Janez Janša lidi že na nauve volitve zove. Ta bojna med Janšovo partijo SDS pa Golobovo Svoboda je na birovijoj prišla. SDS je v akcijo šla pa po varašaj velke plakate so dali gorzakeliti.

Gvüšno pa je tau, ka biroviija nede lagvoga trenda dojstavila. Tistoga, steri pripovejda, ka podpora Golobi pa njegvi vladi je za 20 procentov spadnola pa tadale kaple.

Zvün toga kapanja, nejveč dež kaple. V krajinaj, stere so poplave zaodile, znauva je gnaka nevola naprej prišla. Voda poštuje na nikoj devjle, zemla se plazi. Nesrečni lidge več ne vejo, če v svoji ramaj

Gda je Golob volitve daubo, se je čülo, gnes plešemo. Janša pa SDS na plakataj spita vajo Eške sto pleše? Kak se vidi, na plakate so premiera Roberta Goloba gordali. Zatoga volo se zdaj med seuv na biroviiji taužijo. Kak tam vöspadne, de se eške vidlo, britka komedija se tadale vrti.

ostanejo ali njim bole vkraj od vode nauve naredijo. Romantika, meti svoj daum skrak vode, je mrla. Po drugom kraji pa se znauva pokazalo, ka že duga lejta nazaj so vse naaupek delali. Potoke pa reke so v kanale napelali. Tisti indašnji strüg že dugo nega več. Voda pa si svojo paut iške. Poznano je, gda so vode eške po strugaj tekle, stere so si same naprajle, je povaudni dosta menje bilau. Engleži so že tam po leti 1960 na tau gorprišli. Potoke pa menjše reke so nazaj v stare strüge napelali. Pri vsej so tau nej mogli naprajti, depa, dun se je pokazalo, stere vode se prva prejk brejga razliddejo. Gda pa prekmursko ravnico kaulak Sobote pa vse ta doj do Lendave poglednemo, trno žalostno vse vküper vögleda. Potokov, steri so indasvejta ravnico napajali, spoj več nega. Melioracije pa regulacije so ji bujle. Od potokov Daubel, Mokoš, Lipnica, Noršinski potok v strügaj je mejzdra ostanola. Samo eške starejši lidge vejo prajti, kak so indasvejta v nji ribe lovili, v vraučü dnevaj se kaupali. Ta pripovejst vcejlak ovak vögleda kak tista z visikimi vodami. Gnako pa je eno, človek je tisti, steri si svejt kaulak sebe šké pokoriti. Depa, narava se vej eške kak prauti postaviti. Prekmurje je indasvejta za mokro krajino valalo. V tom našon časi vse vcejlak ovak vögleda. Kak vleti eden teden deža nega, že se od süjšave guči. Na nisterni mestaj je iz rodne zemle pejšecnata gratala.

Srebrni brejg se vej zavolo toga pošteno čemeriti. Zavolo človekove naure glave. Steri ga razmej, ga leko čüje, kak povej: Zavolo človekove pameti, zemlau boli, rejsan boli.

Miki Roš

ANDOVSKA VRAJŽA NAUČ V KEJPAJ

... DO MADŽARSKE

Na dvauri andovske domačije so skazala vsefela čudna bitja.

Vrajžo nauč si je vözmislo predsednik andovskega Kulturnoga in turističnoga društva Karči Holec, steri je pohodnikom raztomačo, od ka vse so se bodjali naši starci.

Smrti je brüsila svojo kosau.

Skupinski kejpačaralica pa skušnjav s fudašom

Čaralica so na lagvo paut odpelale pohodnike.

Na den vrajže noči je bila puna luna, stera je napravila našo krajino za mistično.

Za moment je vögledalo, ka gori cejli andovski hatar.

Mlajšom so se najbolje vidli vragauvge.

Pisarne, ki naj bi mlade privabljalje domov

Madžarska vlada namerava odpreti 27 pisarn po vsej državi, ki naj bi privabljalje domov mlade, ki so zaradi zaposlitve in boljših življenjskih razmer zapustili državo in svojo prihodnost vidijo v tujini, predvsem zahodni Evropi. Ob tem bo začel delovati tudi spletni portal s telefonsko aplikacijo in informacijami tistim, ki bi se želeli vračati v domovino. Pisarne bodo ob Budimpešti delovale tudi na podeželju, recimo v Veliki Kaniži. Svoje prostore bodo imele v že obstoječih vladnih uradnih (vladna okenca) in ne bodo delovale le kot nekakšne informacijske točke, v njih naj bi urejali tudi nekatere zadeve, kot so nostrifikacija diplom, zadeve v zvezi z upokojitvami ali zagonom malih podjetij. Opozicijski portal bralce spominja, da je vlada pred skoraj desetimi leti že sprožila podobno akcijo z naslovom Mladi, vrnite se!, ki pa ni uspela, čeprav je bila povezana tudi s finančno podporo. V sedanjem primeru o finančni podpori tistim, ki bi se vračali, ni govora.

Razstava World Press Foto 2023 le za polnoletne

Po posredovanju podpredsednice desničarske stranke Dóre Dúró, češ da so vsebine določenih fotografij na razstavi World Press Foto 2023 sporne za mladoletnike, saj predstavljajo homoseksualno skupnost na Filipinskih otokih, je minister za kulturo mladoletnikom prepovedal obisk razstave, ki je na ogled v Madžarskem narodnem muzeju. Direktor muzeja László L. Simon se je za brezplačno propagando sicer zahvalil podpredsednici omenjene stranke, je pa dodal, da bo muzej težko sledil ukazu ministra, saj nima pravice legitimirati obiskovalcev. Na prepoved sicer opozarja pri vhodu muzeja in tudi na svojih spletnih straneh. Dijaška organizacija Enotna dijaška fronta se je na prepoved odzvala z demonstracijo, njeni člani so z zavezanimi očmi protestirali pred muzejem pod geslom Prava vzgoja otrok se začinja s kakovostnim poukom.

STARIŠ, ŠKOLNIK PA POP

Prvin po vasaj nej bilau leko življenje nej starejšim pa nej mlajšom. Nej samo zavolo toga, ka je dosta trbelo delati, zavolo toga tō, ka največkrat so daleč bile šaula, bauta pa fabrika, zimski večeri so pa dugi bili brez televizije, računalnika. Vejn ranč zavolo toga se je lütsvo dosta več družilo kak gnesden. Perdje so čejsali, kukarco, goščice so lüpali pa povesi so odli. Depa ka so delali mlajši, steri so nej odli povesi pa goščice so tō nej lüpali, doma so bili. Nej zato, ka bi nej znali, med starejše so mlajše nej pelali, zato ka se je nej šikalo. Ka so te delali

Ančka Braunštein je rada živela na Janezovom brejgi na Gorenjom Seniki.

doma, od tauga sem spitalo Ančko Braunštein iz Sombotele, stera je ovak na Gorenjom Seniki na Janezovom brejgi gorrasla.

- *Ančka, ti si še srečna bila, zato ka si še mejla dvej starejše sestre, stere so te skrb mele pa špilale so se s teuv.*

»Dobro bi bilau, depa ge sem s sestrami nej vküper gorrasla, zato ka one so od mene dosta bola starejše, edna dvanajset, druga pa štirinajset lejt. One so te že štjuknile od daumi, gda sem ge v šaulo začnila odti. Agica, najstarejša sestra, gda je štirinajset lejt stara bila je v Sopron na marof ušla delat, ge sem se te naraudila. Menša sestra je tō nej dugo bila doma, samo šestnajset lejt stara je bila, gda se je oženila pa odlišla.«

- *Ka si leko sama delala doma tam na Janezovom brejgi, televizijo si gledala?*

»Televizije te še doma pri nas nej bilau, gda sem ge tak mala bila. Prva televizija tam na brgej, če dobro vejm, je po

sedemdesetpeti lejtaj bila, pa samo edna pri moji botri. Po vačaraj smo vküper od Meleknoga vrejeka doj na Šiničin krošeu šli pa te smo tam televizijo gledali, tau je tistoga ipa

velko delo bilau. Te je še tak bilau, ka pondejlek nej bilau oddaje, te smo samo tisto kruglo gledali, gde je pisalo, ka MTV1. Ovak med kednom se je program samo zadvečerek v petoj vōri začno, te je nej tak komaut bilau kak zdaj, ka vnoči vodne leko gledaš televizijo. Ge sem doma z atov pa z mamov dosta spejvala po vačaraj, bilau tak, ka ata še z goslami ali s cimballi vcuj igro. Vejš, kak je tau veselilo bilau, najbola pa še te, če Agica tō domau prišla pa vcujzakapčnila, tašoga reda vse štrmelo.«

- *Radio ste doma nej poslušali?*

»Naš ata je vsigdar radio poslušō, depa vsigdar samo Ő3 pa te pihalne orkestre, mena je tau že tak na žile šlau. Zbrodi si, kak deklīčna bi leko muziko poslušala za mlade, pop pa tašo, namesto toga sem samo te bum, bum poslušala kak boben deje.«

- *Ata so znali nemški, če so*

vsigdar Ő3 poslušali.

»Kak ata tak mama sta dobro znala nemški, mama vanej slüžila, ona se je tam navčila, ato pa ranč ne vejm gé, depa obadva sta perfektno znala nemški. Gda je kaj tašo bilau, ka so nej steli, aj ge razmim, ka gučijo, te sta nemški začnila gučati.«

- *Nika si se nej navčila od njija?*

»Nika nej, zato ka nas so tak nej včili, samo zato so nemški gučali, aj ge ne razmejm, ka gučijo.«

- *Gda si mala bila, dočas, ka si nej odla v šaulo, ka si sama cejli den delala, ka si se špilala?*

»Tistoga ipa smo se s tistim špilali, ka je bilau, sami smo si naredli špilo, z ronje smo babe delali, iz blata smo pa vsefelé zidali. Največkrat grad, tašoga lejppoga maloga, gde sem ge bila kralica, cejli den sem se tak tašpilala. Pri nas je tašo nej bilau, ka bi stariške pravljice pripovedjali doma. Gé so

Ilonka Braunštein s tremi hčerkami pa vnukoma

oni na tau čas meli?! Mi smo vsefelé špile vōnajšli, mi smo se znali špilati, kakoli je bilau tisto, še z edno prkauv tō, če drügo nej bilau.«

- *Bili so tam na Melekinom vrejeki mlajši, s sterimi si se*

leko špilala?

»Tam paulek je biu Gusek doma, on je par lejt starejši biu od mene, müvadva sva se dosta špilala. Naganjala sva se, skrivala sva se tak, ka eden

Mala Ančka s svojo starejšo sestro Agico

mogo drügoga najdti, depa müva ejkstra špila nej sva mela pa ranč je nej trbelo, zato ka brezi tauga sva se tō znala špilati.«

- *Gda si vekša bila, te je že baukše bilau, te si že leko knjige štejla.*

»Name so tak graubo knjige nej brigale, nej si se vcujzvejo, ka s knjigami delo maš. Mi smo doma v rami knjige nej meli, samo molitvene, niše drüge nej.«

- *Gda si v šaulo odla, te so že bile knjige v knjižnici, te si že leko štejla, nej?*

»Te smo že nosli domau knjige, depa vse bola taše, bole ljubezenske pa taše, gde si malo kaj od seksa tō leko što.«

- *Dola z Janezovoga brga do poštuje je daleč bilau, sploj pa pejški.*

»Zdaj si zbrodi, kelko kilometrov sem naredla vsikši den, gnauk v šaulo tanüt, gnauk tavō, te sem v bauto ušla pa te večer sem mlejko nesla. Pa če sem kaj pozabila, te še gnauk

tadoj. Depa te smo še ladali, zato ka smo mladi bili. Tak ka zdaj se nej trbej čüdivati, ka tū boli pa tam boli, zato ka vse smo se taznūcali.«

- *Gda si v šaulo prišla nej je špajsko bilau, ka cejli den si mirno mogla sejdti v stolica pa vse si tak mogla delati, kak so v šauli zapovedjali?*

»Nej, zato ka te tak bilau, ka so nam pravli, tisto smo mi delali. Te je tak bilau, ka stariš, školnik pa pop pravo, tisto je sveto bilau. Ranč nam nej napamet prišlo, ka bi nej naredli ali nej bi baugali. Dobro vejm, ka v televiziji bila ta oddaja, ka Poptarisz-

nya pa ranč te, gda je meša bila. Zavolo toga sem ge edno oddajo nej mogla pogledniti, zato ka sem ge sir pri meši mogla biti.«

- *Lejpo je bilau, depa težko življenje je bilau tistoga ipa na Janezovom brejgi, leko ranč zavolo toga si odlišla od tistec?*

»Žmetno je bilau od tistec dojodti v ves, blata je bila, šebare (škornje) si mogo nosti, ka mi je že vse na žile šlau. Ge odtistoga mau, ka sem zdaumi odlišla, šebare nej mejla na nogaj, zato ka je ne morem vōstati, telko sem klejmala z njimi. Prvin je tak bilau, ka je več generacij vküper živelo, zdaj je tau že ovak, zdaj že mlajši posaba živejo pa tau je, tak mislim, ka tak vredi. Zdaj bi že nazaj ušla živet v rojstni ram, depa samo te, gda mo že v penziji, gda nede mi trbelo že vsikši den po brejgi tanüt pa tavō lejtati.«

(Kejp na 1. strani: Mati Ilonka s starejšima hčerkama)

Karči Holec

Od inda v gnešnji čas

PRIPOVEJSTI O SLOVENSKI KRAJINAJ

Mali varaš Lepanto vcejlak na djugi stodji, skrak Grčije, gé Jadransko maurdje Jonsko maurdje küšne. Mi smo v našom šetanji od inda v

v Jadranskon maurdji tö škeu »šef« biti, če tau malo ovak povejmo. 230 galej na vesla je emo, kcu vnauge menjše šifte, na nji je vse vküper

Bojna sreča se je večkrat obrnila, gnauk na eno, drgauč na drugi kraj se je nagibala. Depa, na štrto vöro zadvečerka se je vse zgotovilo. Sveta liga je svetila. Zmejs med drugimi je velki admiral Ali paša bujti biu, Törkom je vola za bitjom minaula. Jadransko maurdje so krščanski sodacke obranili.

gnešnji čas eške itak v Kopri, depa, zavolo Lepanta se je vse vöminilo. Tam je veliko bitje na maurdji bilau, Koper pa je prste tö kcu emo.

skur 80 000 lüdi bilau, na galejaj je 750 štükov na bitje čakalo. Prauti njemi se je tak zvana flota Svete lige organizajrala. Sveto ligo so

Takši stari ramov je v Kopri samo eno par ostanolo. Té, steroga vidimo, pa je eške nut v staro fasado odenjeni. Spodkar so varaški pavri svoj pauw meli, ga tadale odavali. V takšnom daumi so ribičke tö živeli. Spodkar so osolene ali süšene ribe držali, mreže za svoje delo ranč tak. Vrhkar so živeli. Njuve sobe so bole prausne vögledale.

Bitje na maurdji

V leto 1571 skaučimo. Törki so dosta zemle v Evropi pod sebe daubili, eške na maurdji so prejnji škeli biti, si varaše skrak njega pokoriti. Z veliko floto so se na varaše kak Genova, Benetke, Koper pa otok Malto namejnili. Eno leto prva so že Ciper pod sebe daubili, škeli so več pa eške več meti. Sultan Selim III. je

krščanske varaške države pa velke džave naprajle, ka se prauti Osmanom postavijo. Beneška republika, Genova, Vatikan, Španija, Malta, Piemont, Savojska republika pa eške drugi menjši varaši, kak je Koper biu. Gedro njive flote je 206 galej bilau, na vsej ladjaj je nin 77 000 lüdi slüžilo. Za bitje so 1818 štükov meli. Dvej najvejšivi floti na vesla

vsej časov sta se 7. oktobra tistoga davnoga leta 1571 vdarile. Vse vküper se je v paunenajsti dopaudneva začnilo. Ka bi moralo zdigno, je Don Juan Avstrijski dau vözglasiti: »Krščanstvo se gnes mora vöpokazati, Baug tejm pisaum nede dopüsto, ka bi nas premagali. Vsi tisti, steri živi ostanejo, tisti, steri spadnejo, do nocoj srečni. Prvi, ka v tom bitji so se bili, drugi pa, ka v nebesaj do svetili.«

Po vsikšom bitji se računidelajo, eške mi je naredimo. Sveta liga je 12 galej zgibila, 9000 mrtvi je mejla. Na drugom kraji pa se je leko 30 000 mrtvi preštelo pa 240 galej je na dne j maurdja zgotovilo. Ja, tau je velka zmaga (gyözelem) bila, dugo so jo svetili, se njoj radüvali. Depa, že malo po tejm so nisterni nazaj neprijateli gratali. Genova pa Benetke so se znauva za svoje interese bojnatil začnole, vitezi iz Malte so ranč tak svoj falat pogače škeli meti. Koper je pri vsejm tejm mala riba biu, depa, v bitji pri Lepanti so njivi moški na enoj galeji dobro delo obredili. Tau se eške gnesden srejdil varaša leko vidi.

Ménje Justina med drugim poštenje, istino pa pravico tö znamenüje. Kak povejdano, pri tistom grbi je nej ranč po pravici biu gordjani. Kak bi se nekak iz svete Justine norca delo.

Bitje za ekonomsko mauč

Kak je Koper pod Beneško republiko spadno, je na velke cvesti začno. Mirne vole leko povejmo, ka je bogati grato. Depa, tau se je nej nagnauk zgodilo. Zaprav, po starom eške Capris je že vse adute emo, ka do toga pride. Vsikšomi varaši je v tistom časi zemlau trbelo kaulak sebe meti. Zemlau, stera pauvdava, ka varaš se leko »nagelij«. Koper je dosta takše zemle emo, stera je pod njegve regule spadnola. Eške več, pa

uva je telko bilau, ka so ga na velke leko odavali. S tejm so v varaš bogati lidge prišli živeti, ka bi eške več pod sebe spr-

Istri nemamo. Leko, ka zdaj smo že bole skrak gnešnjoga talanskoga imena za Koper prišli. Talani njemi Capodistria pravijo, tau se kak »glava Istre« tumači. Gvüšno se vej, ka té ram na fotografiji je že leta 1517 stau. Od toga nam slika velkoga slikara pripovejda. Vitore Carpaccio je na liniji Venezia-Capodistria živo pa delo. Najprva pa se pri sliki iz leta 1517 stavimo.

Aukna v tom stilu pa nam neka drugo pripovejdajo. Od toga, ka ram je gvüšno 200 lejt bole stari, kak pa je slika bila napravljena. Aukna so v gotvilu. Takše se je po leti 1200 skon stili napravljena. Sto vej, začnilo goditi. Nazadnje smo gda so ji gnešnja vöminila.

Sveta Justina veliko bitje pri Lepanti sveti. Eno leto po bitji jo je dau podeštat Giustinian gorpostaviti. Na ščit svete ženske je svoj grb zapovedo gordati. Po pravici bi gor mogo grb držine del Tacca biti, ranč uni so s svojo galejo v bitje šli. Zaprav, kapetan Gian Domenico dell Tacca je na njoj prejgen biu.

Na toj sliki se leko vidi, ka v časi poznanoga slikara so aukna eške v gotskom stilu bila delana. Sto vej, gda so bole »gnešnja« naprajli. Pa kaulak rama se je tö dosta vöminilo. Depa, slika nam pripovejda, ka leko tau fasado eške gnesden v Kopri vidimo.

od palač bogati lidi iz Kopera pripovejdali. V Kopri so prausni delovni lidge ranč tak živeli, ovak nikak néde. Kakši 300 lejt pa je Kopri trbelo, ka od njega so s prebranimi rečami prejnji lidge pripovejdali: Koper za najbolje bogati pa na gauste naseljeni varaš vala. Takšnoga v ceji

Skrak velkoga slikara je indašnji Koper k sebi eške vnuge poznane lidi svojoga časa pazuvo. Kak smo prajli, kak je vse bole bogati biu, eške vse drugo je skrak toga cvelo. Od tej lidi pa njivoga dela kaj več povejmo, gda mo se zanuva od inda v gnešnji čas šetali.

Miki Roš

130 LET PTUJSKEGA MUZEJA

Muzejsko društvo Ptuj je bilo ustanovljeno leta 1893, v okviru tega pa je deloval lokalni muzej. Člani društva so dve leti za tem arheološko zbirko dopolnili s številnimi podarjenimi muzealijami različnih zvrsti in po donatorju profesorju Franzu Ferku muzej poimenovali Mestni Ferkov

Kokoni sviloprejk (murva)

muzej. Po letu 1945 je muzej dobil v upravljanje še grajski kompleks. Sočasno je širil območje delovanja in dobil leta 1963 naziv Pokrajinski muzej Ptuj, leta 2008 pa Pokrajinski muzej Ptuj - Ormož. Danes deluje na širšem območju Ptuja in Ormoža. To častitljivo obletnico, 130 let obstoja, je še posebej zaznamoval 22. septembra s slavnostno akademijo na Ptujem gradu in vrsto drugih dogodkov.

Med številnimi dogodki pa me je eden še posebno pritegnil in ga želim nekoliko podrobneje predstaviti vsem, ki se navdušujejo nad zgodovino slovenskega svilogojstva in svilarstva, saj je projekt trenutno že umeščen v širši evropski prostor. Ta tematika je bila prirejena z namenom, da bodočim gojiteljem sviloprejk in murv, svilogojcem in svilarjem z večletnimi izkušnjami ter drugim odkrije uporabne informacije, ki jim bodo pri delu v pomoč. Ob mnogih strokovnih predavanjih in krajših praktičnih prikazih ter predstavitev pilotnih projektov je bila v ospredju predstavitev osmih

prispevkov v ustni obliki in prikazu posterjev, ki so bili v okviru projekta Nova slovenska svila izbrani za letošnje predstavitev na 49. simpoziju o novostih v tekstilstvu z naslovom Trajnost in krožno gospodarstvo v tekstilstvu na Naravoslovnotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani.

Svilogojstvo je v zadnjih sedmih desetletjih v Sloveniji oziroma Evropi zaradi podcenjenega dela pri pridelavi azijske

Metulj, katerega gosenica izloča svilene niti, iz katerih naredi zapredek.

svile zamrlo. A znanstvene raziskave s področja kmetijstva in ekonomije predvidevajo, da bi lahko svilogojstvo, tako kot v preteklosti, tudi v današnjem času postalo donosna kmetijska dejavnost. Gre namreč za eno od evropskih zelenih panog prihodnosti, pravi direktorica inštituta za svilogojstvo in svilarstvo dr. Rebeka Lucija Berčič iz Maribora. To je tekstilna disciplina, ki se spet uveljavlja, saj je po koncu 50.

in 60. let zamrla tudi zaradi dampinskih cen azijske svile. V današnjem času pa se z agrarnoekonomskega vidika začenja pridelava svile v Sloveniji znova prebujati. Ni sicer natančnih podatkov, kako se ta dejavnost trenutno razvija, ker je panoga tehnološko in znanstveno pri nas že zastarela in je niti prav ne poznamo, zato je potrebno začeti povsem na novo.

Sama tehnologija reje sviloprejk in širjenje te znanosti med zainteresirane svilgojce sta pripomogla k temu, da se pojavljajo tudi že prve sekcije za to dejavnost. Ponosni smo lahko, da se je panoga pridelave svile začela s popolne ničle ter v roku desetih let napredovala do vrhunske tehnologije svilogojstva in svilarstva celo v svetovnem merilu. Na razstavi je bilo na plakatih, sicer bolj poljudno, prikazanih nekaj zanimivih detajlov, ki kažejo, kaj se je v zadnjem času dogajalo, na osnovi kakšnih

temeljev je dejavnost nastala, povabilo pa je bilo še posebno dobrodošlo za vse tiste, ki bi se tej dejavnosti z veseljem pridružili.

Širom po Sloveniji lahko še danes občudujemo čudovita stara drevesa murv, ki bi jih lahko poimenovali kar živi naravni spomeniki preteklega svilogojstva. Berčičevo, po izobrazbi veterinarke, področje svilogojstva ni navdušilo zgolj slučajno. Predvsem jo zanima-

jo boleznj sviloprejk, ki močno vplivajo na kakovost svile. Sama goji veliko ljubezen in skrb do starih murvinih dreves, ki jih imenuje magična drevesa, saj imajo posebno mesto že v svetovni mitologiji, v Sloveniji pa celo bolj kot lipa

Odvijalo in kokoni

predstavljajo družinsko drevo, saj na koncu naravnega procesa privedejo do svile, ki je vrhunski umetniški material. Svila je material prihodnosti, saj tako kot v biotehnologiji tudi v fiziki in kmetijstvu natanjanja, da je bila še nedolgo čisto pozabljen dar narave.

Pomembno pa je opozoriti, da vsaka oseba ne more postati svilogojec. V primeru, da si to res želi, mora najprej posaditi murvo, si priskrbeti vsaj 100 sviloprejk in obenem spoznati, ali je to sploh prava dejavnost zanj. Sam proces namreč pomeni, da gre za nekakšno dopolnilno dejavnost, posebno nišno kmetijsko dejavnost, ki sicer prinaša dober dobiček, a so potrebni pravo veselje, čas in ljubezen do tovrstnega ustvarjanja. Imeti je treba še širše znanje in vpogled v celoten proces, zato mora biti svilogojec dejansko t. i. tip človeka.

Pobudniki, strokovnjaki in poznavalci se ne bojijo prihodnosti svilogojstva. Univerza v Mariboru je v začetku marca

začela izvajati projekt Aracne oziroma preporod pridelave svile. Gre za »spodbujanje umetnosti in kulturne dediščine svile na nacionalni in evropski ravni.« Posveča se ciljem oblikovanja nove evropske svilne poti, od razis-

kovanja starih murv (krajinska dediščina) in vzpostavitve novih nasadov, raziskovanja svilenih izdelkov, ki so v muzejih, in njihovo reinterpretacijo v sodobnem oblikovanju do študija uporabe svile kot vira za nove materiale ter napredne aplikacije, pa tudi promocijo nesnovne in tehniške dediščine svilgojstva. Ideja projekta je vzpostaviti kulturno pot, ki bo povezala Evropo s svilno umetnostjo in učinkovito

promovirala obsežno snovno in nesnovno kulturno dediščino svilogojstva.

Angleški poet Adam Brackenbury je v svoji pesmi, posvečeni svili, nekoč zapisal: »Vsaka nit je delček zgodbe, vsak voz je simbol odkritja. Tkalec ne pozna besed, ki jih je treba tkati, ampak resnica živi znotraj teh niti. Skozi črnilo skrivnosti dobi splet obliko, skrivnost je stkana z mesečino. Dela v upanju, da ujame drobce enakosti in jih kristalizira ... In ko se noč razplete, se v tkalčevem srcu vznemiri razodetje. Z vsako napeto nitjo, s vsako vzpostavljeno povezavo začne čutiti resonanco lastnega bitja v tem zapletenem plešu obstoja ... Z na novo odkrito zavestjo tkalec nadaljuje svoje nočno delo; vsaka nit je stkana z namenom, vsaka povezava je razglasitev samega sebe. In ko se splet lesketa pod luninim budnim očesom, se ponovno razkrije skrivnost: sem množina ... sem zapleten, čudovit, edinstven – to sem jaz.«

Mojca Polona Vaupotič

RAZGIBAJMO MOŽGANE

SKANDINAVSKA KRIŽANKA

						AVTOR: MATEJAŽ HLADNIK	KRČMA, GOSTILNA	TEKMO- VALNI ČOLN ZA ENIGA VESLAČA	VLAGA, MOČA	EDVARD RUSJAN	ŽIVALSKI IZRASTEK	DEKLIŠKI PRIMER MELANIE TRUMP	ATEK, DŌKA
						VELIKOST GRAFICNE- GA DELA, DRTAV			1				
						OBLIKA ITALIJE							
						TROPSKO DREVO, TEAK KAREL OŠTIR				POLOŽAJ PRI SAHU ATA, OČE			
POMOČ BACALL LARNAKA SKIP SKORBUT	BOLEZEN ZARADI MANJANJA VITAMINA C	TRETJE NAJVEČJE MESTO NA CIPRU	PTICA SEVERNih MORIL NJORKA	NAJTRŠI DRAG KAMEN	HLAPLJIVA MASTNA SNOV KATJA JEVŠEK						VICENTE ESPINEL IZDELO- VALNICA ŠIVANJE	8	
BELA SNOV ZA SLAJENJE							ŽULA, OTISKA PREPIR, NESOGLA- SJE						
KEMISKI ELEMENT (K)					ISTEGLJAJ AMERIŠKI FILMSKI REŽISER (WOODY)			4				SPOJINA GLICEROLA Z OLJNO KISLINO	VREME- NARKA JEVŠEK
KIT UBIJALEC	7				VRESTA ŽITA ANTROPO- LOGINJA BRGLEZ			9		OROŽJE S TETIVO GENERALNI SEKRETAR OZNA ANAN			
RAFAEL NADAL			SLIKAR NEKDANJI RUSKI VLADAR					3	NAŠ FILM O JUNAŠKI PSIČI BRIGA, SRIB				
AMERIŠKA FILMSKA IGRALKA (LAUREN)				2			KRILATI DEČEK OB AMORUJU					10	
VESELO VRISKANJE PASTIRJEV							TEŽKO TALJIVA KOVINA (H)						
UMETNA MASA ZA ATLETSKE STEZE							AMERIŠKA PEVKA IN IGRALKA GRANDE		5			6	

Končna rešitev:

1	2	3	4	5	6	7	8	2	6	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

V četrtek 16. novembra bo oddaja Slovenski utrinki na sporedu TV Slovenija 1 ob 14:15. Ponavljanje magazina bo na sporedu TV Slovenija 3 v nedeljo 19. novembra ob 19:35. Oddajo si lahko kasneje ogledate na spletnem naslovu:

<https://www.rtv slo.si/tv/oddaja/84>

Pridružite se nam pred zasloni!

TV SPORED

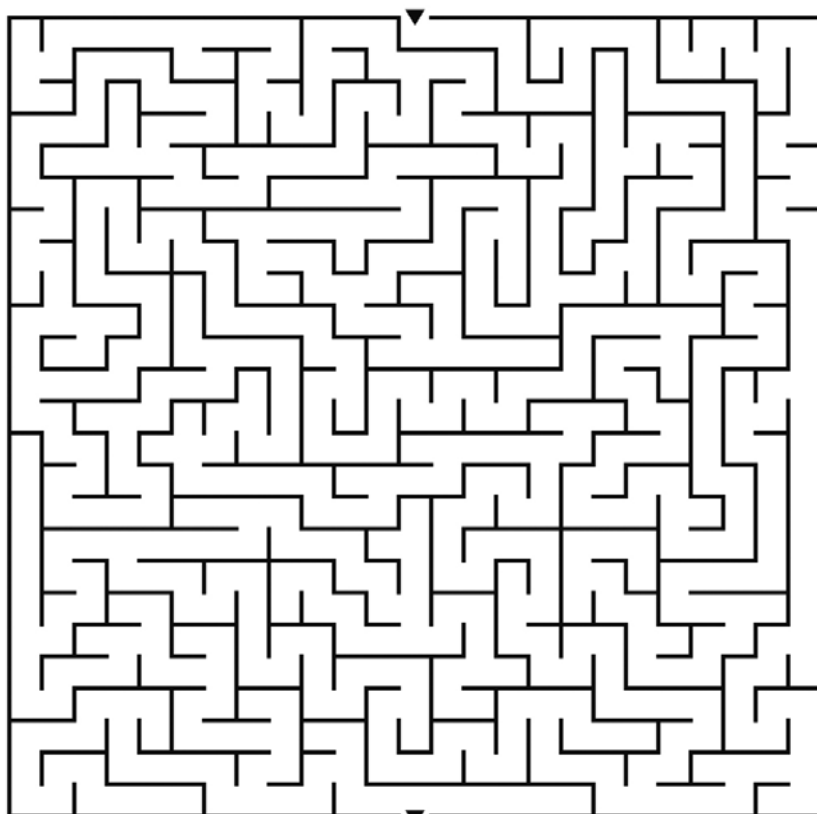
Na naslednji povezavi najdete pregleden spored TV Slovenija 1 in Slovenija 2 za izbran dan:

<https://tvspored.delo.si/>

SUDOKU

	4				5			6
			4		6		5	
	3		7	2		8		
1					3	9		
		3				7		
		9	5					1
		6		1	4		2	
	8		6		9			
5			2				9	

LABIRINT

Vabilo Meghívó

Zveza Slovencev na Madžarskem
vas vljudno vabi na proslavo ob
85. OBLETNICI delovanja
MePZ Avgust Pavel ZSM Gornji Senik.
Ob jubileju se bo odvijal
slavnostni koncert, ki bo
18. novembra 2023, ob 16. uri
v kulturnem domu na Gornjem Seniku.

A Magyarországi Szlovének Szövetsége
tisztelettel meghívja Önt a
**MSZSZ felsőszőlőnői Pável Ágoston
Vegyeskör 85. évfordulója**
alkalmából rendezendő ünnepségre.
Ez alkalomból ünnepi koncertre kerül sor
2023. november 18-án 16 órakor
a felsőszőlőnői Kultúrházban.

Ob jubilentih nastopajo še:

Komorni zbor ZSM Monošter
Ženska vokalna skupina ZARJA
MPZ Vidovo iz Šentvida pri Stični
Pevska skupina ZSM Seniške sinice

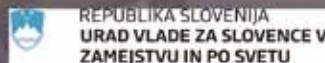
A koncerten fellépnek:

a MSZSZ Szentgotthárdi Kamarakórusa
ZARJA Női Vokálegyüttes
a Šentvidi Vidovo Férfikar
a MSZSZ Szőlőnői Cinegék Éneklőcsoportja

od 19. ure Zabavni večer
s skupino DUO SAVANA

19 órától Bál
Zenél: Duo Savana együttes

Nas program sta podprla /
Programokat támogatja

Singer, A. Michael

SPROŠČENO ŽIVETI

Dandanes se človek trudi, da bi doživel več veselja in sreče, in da bi našel globlje bistvo svojega življenja. Ali je možno, da jih ne išče tam, kjer bi moral?

Če je naše uravnoreženo, harmonično duševno in umsko stanje odvisno od zunanjih okoliščin – službe, novega stanovanja ali posebnih počitnic – bomo prej ali slej nezadovoljni. Pravo svobodo in srečo moramo najti v sebi.

Toda kako se napotiti na to notranje potovanje? Knjiga nam bo pri tem v pomoč.

Margita Mayer, Agota Horvath

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak četrtek
Založnik:
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika:
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Nikoletta Vajda-Nagy
Naslov založnika in uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1.;
tel.: 94/380-767;
e-mail: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk:
TOPnet d.o.o.
Kupšinci 49d, 9000 Murska Sobotica; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava,
Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti,
Zveza Slovencev na Madžarskem in Urad vlade RS
za Slovence v zamejstvu in po svetu.
Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF, za
Slovenijo 22 EUR. Za ostale države 52 EUR
ali 52 USD.

Številka bančnega računa: HU75
11747068 20019127 00000000,
SWIFT koda: OTPVHUHB

RAZPIS ZA DODELITEV ŠTIPENDIJE ZVEZE SLOVENCEV NA MADŽARSKEM ZA PORABSKE ŠTUDENTE V ŠTUDIJSKEM LETU 2023/2024

1. Predmet javnega razpisa

Zveza Slovencev na Madžarskem na podlagi sklepa predsedstva objavlja razpis za dodelitev štipendije za porabske študente. S tem želi poskrbeti za to, da se slovenski narodnostni intelektualni potencial v Porabju ne izgubi in razprši, temveč utrdi in okrepi, kar je povezano s sposobnostjo pritegovanja in vključevanja manjšinske študentske populacije v delovanje slovenskih manjšinskih organizacij na Madžarskem. Na razpis se lahko prijavi slovensko govoreči madžarski državljani iz Porabja, ki študirajo na univerzah v Sloveniji oziroma študirajo slovenski jezik na madžarskih univerzah in se aktivno vključujejo v življenje slovenske narodnostne skupnosti na Madžarskem.

2. Višina štipendije

Višina štipendije za študijsko leto 2023/2024 znaša skupno 400.000 Ft, 40.000 Ft mesečno.

3. Pogoji javnega razpisa

Kandidat mora biti vpisan na eno od fakultet v Sloveniji, ali na smer slovenski jezik na Madžarskem. Štipendijo se dodeli za eno šolsko leto.

4. Dokumentacija

Vlagatelj mora predložiti:

- življenjepis,
- motivacijsko pismo
- v celoti izpolnjeno in podpisano prijavnico
- potrdilo o vpisu na fakulteto in kopijo indeksa
- opis aktivnega sodelovanja v slovenskih organizacijah, društvih, klubih, krožkih ipd., iz katerega mora biti razviden časovni in vsebinski obseg delovanja.

5. Izbirni postopek

O vlogah kandidatov bo odločilo predsedstvo Zveze Slovencev na Madžarskem.

Štipendijo lahko pridobita istočasno 2 kandidata za eno leto (10 mesecev).

6. Rok in način prijave

Rok prijave je 24. november 2023. Vlogo oddajte osebno ali jo v zaprti ovojnici naslovite na naslov: Zveza Slovencev na Madžarskem, 9970 Monošter, Gardonyi ulica 1.

7. Informacije

Vse ostale potrebne informacije najdete na spletni strani: www.zveza.hu

